

 HEDEMORA KOMMUN	STYRDOKUMENT	
	Datum 2026-01-21	Omfattning Omsorgsnämnden
	Giltighet fr o m: 2026-02-25	Publicering Författningssamling
Godkänt/antaget av Omsorgsnämnden	Dokumentägare Förvaltningschef	Dokumentansvarig Nämndsekreterare

Riktlinje för familjerätt

Dok. Kategori:	Riktlinje
Stadie:	Beslutad
Gallring:	Vid inaktualitet
Kort beskrivning:	<p>Riktlinje för familjerätt</p> <p>Omsorgsnämnden fastställer riktlinjen och överlämnar därmed åt omsorgsförvaltningen att ansvara för skilda verksamhetsområden, uppgifter och arbetsformer.</p>

Ursprungligt beslutsdatum 2023-11-22	Ursprungligt diarienummer 247-23 759	Bör revideras senast	Skapad av Enhetschef
Revideringar (datum, §) 2025-01-29	Vad revideringen avsett Översyn av dokumentet	Diarienummer vid revidering 247-23 759	Ändrad av Enhetschef
2026-01-21	Översyn av dokumentet	247-23 759	Enhetschef

Innehåll

1.	Inledning.....	1
1.1	Målgrupp.....	1
1.2	Lagrum	1
2.	Övriga utgångspunkter.....	1
2.1	Handläggning.....	1
2.1.1	Lagstiftning.....	1
2.2	Anmälningsskyldighet	2
2.3	Samverkan.....	2
2.4	Barnperspektivet	2
2.5	Våld i nära relationer.....	2
2.6	Kommunicering	3
3.	Familjerättens olika ansvarsområden.....	3
3.1	Familjerätt.....	3
3.2	Faderskap/föräldraskap 1–3 kap. FB.....	4
3.3	Samarbetssamtal	4
3.3.1	Samarbetssamtal efter ansökan från förälder 13 kap. 6 § SoL	5
3.3.2	Samarbetssamtal som remitterats av domstol 6 kap. 18 § FB.....	6
3.4	Avtal om vårdnad, boende och umgänge 6 kap. 17 a § FB.....	6
3.5	Informationssamtal.....	7
3.6	Upplysning/Yttrande på uppdrag av domstol.....	8
3.6.1	Tillfälle att lämna upplysningar till tingsrätt 6 kap. 19 § andra stycket FB.....	8
3.6.2	Upplysningar inför ett interimistiskt beslut (snabbupplysning) 6 kap. 20 § andra stycket FB.....	8
3.6.3	Yttrande enligt 6 kap. 19 § FB till tingsrätt (vårdnadsutredning)	9
3.7	Umgängesstöd, yttrande och verkställande av beslut.....	10
3.8	Omsorgsnämndens möjlighet att väcka talan om umgänge 6 kap. 15 a § FB.....	10
3.9	Adoption – internationell/medgivandeutredning, nationell, närstående 4 kap FB.....	11
3.10	Namnärenden 46 och 46 §§ PNL	11

1. Inledning

Riktlinjer ska säkerställa rättssäkerhet och likabehandling när det gäller de områden som innefattar det familjerättsliga kommunala arbetet. Den ska fungera som en vägledning och ge stöd i det praktiska arbetet. I takt med utveckling av lagstiftning, rättspraxis och med samhällsförändringar behöver det dagliga arbetet regelbundet ses över då det kan leda till ändrade krav på nämndens verksamhet.

Syftet med riktlinjerna är att de i huvudsak ska:

- fungera som omsorgsnämndens styrdokument för handläggare
- bidra till mer enhetliga bedömningsgrunder och arbetssätt för att garantera likställighet och rättssäkerhet
- ge en allmän beskrivning av familjerättens arbetsområden

1.1 Målgrupp

Målgruppen för dessa riktlinjer är barn och unga mellan 0 – 18 år samt deras föräldrar.

1.2 Lagrum

Föräldrabalkens 6 kapitel reglerar frågor om vårdnad, boende och umgänge för barn. Kapitlets inledande bestämmelser fastställer att:

- Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.
- Ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller åt en tillfällig vårdnadshavare. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år.
- Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt 1 § blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter samt ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.

2. Övriga utgångspunkter

2.1 Handläggning

Det familjerättsliga arbetet styrs huvudsakligen av MFoF (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd) men också av Socialstyrelsen. MFoF och Socialstyrelsen tillhandahåller kunskapsstöd och riktlinjer mm gällande handläggningen.

2.1.1 Lagstiftning

Följande lagar är av stor betydelse för familjerättens arbete:

- Förvaltningslag (1986:223) – (FL)
- Föräldrabalken (1949:381) - (FB)
- Lag om informationssamtal (2021:530) – (LOI)
- Lag om personnamn (2016:1013) – (PNL)
- Kommunallagen (1991:900) – (KL)
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) - (OSL)
- Socialtjänstförordning (2001:937) - (SoF)
- Socialtjänstlagen (2025:400) - (SoL)

Utöver ovanstående lagar kan även andra lagar, förordningar och konventioner vara tillämpliga, i synnerhet Barnkonventionen. Även rättspraxis samt MFOF:s kunskapsstöd, allmänna råd osv, samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är av vikt.

2.2 Anmälningsskyldighet

Alla som får vetskap om eller misstänker att ett barn kan fara illa bör anmäla det till socialtjänsten. Personal inom myndigheter vars verksamheter berör barn och ungdom, andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, kriminalvården, polismyndigheten och säkerhetspolisen är skyldig att genast anmäla till omsorgsnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn kan fara illa.

Även de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och som fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område har samma skyldighet (19 kap 1 § SoL).

Personal verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till omsorgsnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet (19 kap 2 § SoL).

2.3 Samverkan

Omsorgsnämnden har till uppgift att medverka i samhällsplaneringen och att i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda personer. Omsorgsnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs och aktivt verka för att samverkan kommer till stånd (18 kap. 6 § SoL).

All samverkan ska ske med den enskildes samtycke och delaktighet med målet att öka den enskildes livskvalitet. Samverkan internt och externt ska syfta till att skapa en helhetsyn på den enskildes behov samt hur dessa behov ska tillgodoses för att uppnå bästa värde och nytta. Det finns delar av det familjerättsliga arbetet som kan bedrivas utan samtycke, detta till exempel när det gäller informationsinsamling i samband med rättsliga processer.

2.4 Barnperspektivet

Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid; risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (6 kap. 2a § FB). Även i FN:s barnkonvention, artikel 3, framkommer att barnets bästa ska komma i främsta rummet samt att alla barn har lika värde, artikel 2. Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska barnet i så stor utsträckning som möjligt få uttrycka sin åsikt gällande alla frågor som rör barnet. I föräldrabalkens 6 kap. 2b § framgår att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Detta innebär att barnet i de allra flesta ärenden ska samtalas med, om det på grund av ålder eller andra omständigheter inte är möjligt eller olämpligt ska det alltid beskrivas varför barnets röst inte gjorts hörd.

2.5 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer omfattar psykiskt, fysiskt och sexuellt våld, eller hot om våld och kan förekomma inom alla former av nära relationer. Omsorgsnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Omsorgsnämnden ska särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Om det kommer till familjerättens kännedom att ett barn upplevt våld ska en anmälan till socialtjänsten göras om våldet

inte redan är utrett. Barn och föräldrar ska hänvisas till rätt instans för att få stöd, och familjerättssekreterare kan bistå hjälp att initiera kontakt vid behov.

2.6 Kommunicering

Innan omsorgsnämnden fattar ett beslut i ett ärende ska den, om det inte är uppenbart obehövt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet, 25 § förvaltningslagen (FL). Kommunikeringen kan göras muntligt, med brev, genom delgivning eller på annat sätt. Det gäller exempelvis när det är aktuellt att lägga ned en faderskaps- eller föräldraskapsutredning eller när en utredning ska avslutas (avskrivs från vidare handläggning). Material som helt saknar relevans för ett beslut i ett ärende omfattas inte av kravet på kommunikation. Bestämmelsen ska tolkas snävt och är tillämplig enbart i sådana fall där behovet av kommunikation, sett objektivt ur den enskildes perspektiv, är mindre framträdande eller helt saknas. Om myndigheten är tveksam till om kommunikation ska ske eller inte, ska den kommunicera med parten på vanligt sätt enligt huvudregeln. I de flesta fall handlar det som ska kommuniceras om utredningsmaterial som någon annan har tillfört ärendet. Det kan dock ibland uppkomma behov av att ge en part tillfälle att yttra sig även över sådana uppgifter som parten själv lämnat (*En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag*, prop. 2016/17:180 s. 161).

3. Familjerättens olika ansvarsområden

3.1 Familjerätt

Familjerätt är den del av civilrätten som reglerar familjens rättsställning och familjemedlemmars inbördes rättigheter och skyldigheter. Ibland räknas även förmyndarskapsrätten och arvsrätten till familjerätten. Även namnfrågor kan anses ligga inom familjerätten. De viktigaste svenska lagarna på området är äktenskapsbalken och förädrabalken. Namnfrågor regleras i namnlagen och arvsrätten i ärvdabalken.

Inom socialtjänstens familjerätt hanteras frågor om vårdnad, boende, umgänge, frågor om barns försörjning, fastställande av faderskap/föräldraskap, yttrande i namnfrågor samt adoption. Annan familjerätt som arv, bodelning, äktenskap, sambo tillhör inte socialtjänstens område.

De viktigaste svenska lagarna för arbetet inom socialtjänstens familjerätt är, förutom Förädrabalken, Socialtjänstlagen, Offentlighets- och sekretesslagen, Kommunallagen och Förvaltningslagen. Familjerätten är på begäran från tingsrätten skyldig att lämna upplysningar, beslutsunderlag och utredningar. Efterfrågade uppgifter ska lämnas skyndsamt.

Vid familjerätten i Hedemora handläggs nedanstående ärenden:

- Fastställande av faderskap/föräldraskap
- Upplysning/yttrande till domstol inför beslut om vårdnad, boende och umgänge
- Information och rådgivning till dem som har separerat/står i begrepp att separera
- Samarbetssamtal
- Informationssamtal
- Avtal vårdnad, boende och umgänge. I vissa fall gällande underhåll
- Yttrande på begäran av domstol kring vårdnad-, boende och umgänge samt umgängesstöd
- Umgängesstöd på uppdrag av domstol
- Socialnämndens möjlighet att väcka talan om umgänge för närstående
- Adoption
- Yttrande på begäran av domstol i namnfråga

En stor del av familjerättens arbetsområde är att ge råd och stöd i familjerättsliga frågor. MFoF är huvudsakligen ansvariga för att kunskapsstöd, i viss mån även Socialstyrelsen. Till stöd för handläggning har dessa riktlinjer tagits fram. Alla inom familjerättsområdets förekommande områden tas inte upp i riktlinjerna, då det är omöjligt att täcka in alla situationer som kan tänkas uppstå. Ytterligare stöd för handläggningen finns bland annat i rutiner. I rutinerna hänvisas till annat stödmaterial. Det finns handböcker och andra typer av skriftligt kunskapsstöd, se till exempel MFoF:s hemsida. Familjerättssekreteraren har tillgång till nätbaserat juridiskt stöd.

3.2 Faderskap/föräldraskap 1–3 kap. FB

Det tillhör ett barns rättigheter att få veta sitt biologiska ursprung, det vill säga vem som är barnets föräldrar. Om barnets föräldrar är gifta med varandra registreras faderskapet automatiskt och föräldrarna har gemensam vårdnad. Då ett barn föds utan att föräldrarna är gifta med varandra ska faderskapet fastställas. I samkönade partnerskap ska föräldraskapet fastställas. Socialtjänstens familjerätt har – under förutsättning att barnet har sin hemvist i Sverige – uppdraget att fastställa vem som är far/förälder till ett barn i följande fall:

- Den som fött barnet är ogift
- Ett till Sverige inflyttat barn saknar en handling som bekräftar vem som är barnets far
- En man ifrågasätter att han är far till ett barn fött inom äktenskapet
- När ett faderskap blivit hävt i domstol
- När ett barn tillkommit genom assisterad befruktning ska faderskapet fastställas om modern är ogift

Vid samkönade äktenskap ska föräldraskapet alltid fastställas

Sedan 1 januari 2022 kan föräldraskap fastställas digitalt via Skatteverkets hemsida, det måste ske inom fjorton dagar från barnets födelse i annat fall skickas en underrättelse till familjerätten så att föräldraskapet får fastställas där. Det finns undantag för när föräldraskap inte kan fastställas via Skatteverkets hemsida och då måste fastställas via familjerätten, dessa är:

- Barnet är fött innan den 1 januari 2022
- Någon av föräldrarna är omyndig eller inte folkbokförd när barnet föddes
- Om barnet inte är folkbokfört när föräldrarna lämnar och godkänner bekräftelsen
- Om någon av föräldrarna inte har e-legitimation
- Om någon av föräldrarna har skyddade personuppgifter

I samband med att faderskapet fastställs kan föräldrarna anmäla att de vill ha gemensam vårdnad. Uppgiften om att faderskapet/föräldraskapet fastställts och i förekommande fall om gemensam vårdnad ska skickas till Skatteverket, detta görs digitalt i socialtjänstens verksamhetssystem. Om faderskapet inte går att fastställa kan omsorgsnämnden besluta om att lägga ned utredningen.

För fastställande av faderskap, se rutin. Information om handläggning finns i handboken *”Att fastställa faderskap”* samt på MFoF:s hemsida.

3.3 Samarbetssamtal

Samarbetssamtal är strukturerade samtal under sakkunnig ledning med föräldrar som är oeniga hur de ska lösa frågor kring barnet om vårdnad, boende, umgänge och/eller ekonomi. Frågor kring bodelning och vem som har rätt till bostaden, ekonomiska avtal eller liknande frågor, hanteras inte av familjerätten. Fokus i samarbetssamtalen ligger på parterna som föräldrar och barnets situation (till skillnad från familjerådgivning där fokus ligger på den vuxna relationen). Syftet med samarbetssamtal är att hjälpa

föräldrar att göra överenskommelser kring barnet, utifrån barnets behov och eventuella önskemål. När separerade föräldrar behöver hjälp att hantera svårigheter, problem och konflikter i sitt föräldraskap är samarbetsamtal en väg att gemensamt komma fram till vad som är till barnets bästa. Samtalen ska underlätta samförståndslösningar så att föräldrarna kan lösa sina tvister utanför domstol. Målet är att föräldrarna dels ska kunna enas i frågor kring barnen, dels förbättra sin förmåga att samarbeta som föräldrar.

Samarbetsamtal kan begäras av föräldrarna (13 kap. 6 § SoL) men även domstolen kan uppdra åt omsorgsnämnden att ordna sådana samtal (6 kap. 18 § FB). För båda typerna av samarbetsamtal gäller att om samtalsledaren bedömer att fortsatta samtal inte kan hjälpa föräldrarna att lösa frågan ska de informeras om det och samtalen ska avslutas. Föräldrarna ska då om möjligt erbjudas annan hjälp (familjerådgivning, familjestöd, barngrupper). Om det under samtalen framkommer uppgifter som ger anledning till oro för ett barn ska anmälan göras till mottagningen på barn- och ungdomsenheten.

3.3.1 Samarbetsamtal efter ansökan från förälder 13 kap. 6 § SoL

En förutsättning för att samarbetsamtal ska kunna genomföras är att båda föräldrarna vill delta.

Samtalen kan initieras genom att någon av föräldrarna kontaktar familjerättssekreteraren.

Samtalsledaren kan bistå med att försöka motivera båda föräldrarna att komma. Till exempel kan det vara uppenbart att familjerådgivningen är ett bättre alternativ, i så fall ska föräldrarna hänvisas dit. I de fall föräldrarna själva ansöker om samarbetsamtal ska samtalen registreras i socialtjänstens verksamhetssystem (på barnet/barnen) men inte journalföras. En blankett med kontaktuppgifter fylls i, tid för första samtal ska erbjudas inom 2 veckor. Föräldrarna bokas in för var sitt första enskilda möte, så kallat församtal. Blankett för vad som är lämpligt att prata om då finns (se rutin), det är viktigt att göra en screening gällande riskfaktorerna våld, kriminalitet, missbruk och psykisk ohälsa. Om samtalsledaren bedömer att det är lämpligt att genomföra gemensamma samtal bokas tid för detta.

Under tiden samtalsserien pågår förs minnesanteckningar vilka inte sparas efter avslutade samtal. Samarbetsamtal kan leda till ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 kap. 6 §, 14 a § och 15 a § tredje stycket FB. Samtalen kan även resultera i en muntlig överenskommelse som kan mejlas ut till föräldrarna efter samtalet. En sådan överenskommelse ska inte godkännas av omsorgsnämnden och kan inte heller verkställas av domstol.

Inom ramen för samarbetsamtal kan det vara viktigt att samtala med barnet. Samtalet kan ha som syfte att avlasta barnet, lämna information eller inhämta barnets åsikt. Om en överenskommelse uppnås kan det vara värdefullt att resonera med föräldrarna om att bjuda in barnen och tillsammans med samtalsledaren berätta om vad föräldrarna bestämt, alternativt resonera med föräldrarna om hur de själva ska förmedla informationen till barnen. Barnen kan också behöva hänvisas till eget stöd. Samarbetsamtal kan genomföras med familjerådgivningssekretess eller socialtjänstsekretess. Vid socialtjänsten i Hedemora genomförs samarbetsamtalen med socialtjänstsekretess.

(Inom familjerådgivningen gäller sekretess för uppgifter som lämnats i förtroende. Sekretessen är i dessa fall absolut, vilket innebär att uppgifterna är hemliga, oavsett om det är till men eller inte för den enskilde om uppgifterna kommer ut. Det innebär alltså att sekretesskyddet är starkare än inom socialtjänsten. I det fall samarbetsamtal sker under familjerådgivningssekretess kan samtalsledaren inte i ett senare skede medverka i en vårdnad-, boende och/eller umgängesutredning i samma ärende, såvida inte den enskilde efterger sekretessen. Detta gör att samtliga samarbetsamtal vid familjerätten i Hedemora förs under socialtjänstsekretess.)

Omsorgsnämnden har skyldighet att erbjuda uppföljande samtal. Om föräldrarna når enighet, bör de erbjudas ytterligare ett samtalstillfälle för uppföljning av att överenskommelsen om vårdnad, boende och umgänge fungerar och är till barnets bästa eller om någon förändring behövs. Om det inte är olämpligt

kan även barnet behöva en tid för att berätta hur överenskommelsen fungerat. En tid för uppföljningssamtal kan också fungera som ett stöd för att hålla överenskommelsen. Uppföljningar kan vara särskilt viktiga för föräldrar med kognitiva svårigheter. Det finns då möjlighet att se om föräldrarna uppfattat överenskommelsen på samma sätt och rätta till eventuella missförstånd. Slutligen är det ett sätt för socialtjänsten att följa upp resultaten av samarbetsamtalen. Om föräldrarna, när tiden närmar sig, tycker att samtalet är onödigt kan de avboka tiden.

Se rutin Samarbetsamtal efter ansökan från förälder 13 kap. 6 § SoL, daterad 230921, för mer information.

3.3.2 Samarbetsamtal som remitterats av domstol 6 kap. 18 § FB

De samtal som remitterats av domstol registreras, återrapportering ska ske inom angiven tid till domstolen. I dessa ärenden förs journalanteckningar i form av datum för möten, vilka som deltagit samt resultatet av samtalen. Förlängd tid kan begäras om förutsättningarna för att uppnå en överenskommelse bedöms som goda. En redovisning skickas till rätten om resultatet, oavsett om det är positivt och föräldrarna gjort överenskommelser eller om föräldrarnas samtal inte nått sitt syfte. Någon redogörelse av samtalens innehåll görs däremot inte till rätten. Handlingarna i ärendet arkiveras på sedvanligt sätt. JO har uttalat att information om parternas ståndpunkter under samtalen inte bör lämnas till domstolen. Utöver ovanstående genomförs samarbetsamtalen enligt samma metod som vid de samarbetsamtal där föräldrarna ansökt själva.

Se rutin Samarbetsamtal som remitterats av domstol 6 kap. 18 § 2 st FB, daterad 230921, för mer information.

3.4 Avtal om vårdnad, boende och umgänge 6 kap. 17 a § FB

Föräldrar kan få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge. Frågan kan aktualiseras på olika sätt. Föräldrarna kan genom samarbetsamtal, familjerådgivning, advokat eller på egen hand ha enats om hur de vill ordna frågor som rör barns vårdnad, boende och umgänge. Om föräldrarna är överens och vill ändra en tidigare dom eller ett tidigare avtal, kan de upprätta ett nytt avtal. Ett godkänt avtal får samma verkan som en dom och kan verkställas. Någon avgift för att hjälpa till med avtal får inte tas ut. Ärendet ska aktualiseras, utredning enligt 14 kap. 2 § SoL inledas och beslut om att godkänna/inte godkänna registreras. Det är socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört som prövar om avtalet ska godkännas (6 kap. 6 §, 14 a andra stycket och 15 a tredje stycket FB). Det är inte möjligt att träffa avtal om umgängesstöd. Omsorgsnämnden (eftersom omsorgsnämnden ersätter socialnämnd i Hedemora kommun) ska se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Uppgifter kan även hämtas in från socialnämnden i en annan kommun. I utredningen bör det framgå:

- Föräldrarnas uppfattning
- Barnets vilja
- Om barnet inte kommit till tals – skälen till det
- Föräldrarnas vilja och förmåga att samarbeta
- Uppgifter från socialtjänstens register (som har betydelse)
- Andra uppgifter som har betydelse
- Bedömning om vad som är barnets bästa

Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. Vid omsorgsnämndens bedömning ska det särskilt fästas avseende vid risken för att barnet eller någon i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Hänsyn ska tas till barnets vilja med

beaktande av barnets ålder och mognad. Utredaren ska vara uppmärksam på sådana problem hos föräldrarna som kan påverka förutsättningarna för att godkänna avtalet, till exempel missbruk, våld, personlighetsstörning, psykisk ohälsa eller utvecklingsstörning. I samtalet med föräldrarna ska de få information om avtalets konsekvenser, även de ekonomiska konsekvenser avtalet kan få. Om en förälder ska anförtros ensam vårdnad behöver familjerättssekreterare informera om den informationsplikt föräldern får (6 kap. 15 § fjärde stycket FB).

Ett avtal godkänt av omsorgsnämnden kan endast upprättas om föräldrarna är överens. Ett avtal om gemensam vårdnad ska godkännas om det inte är uppenbart att det är oförenligt med barnets bästa. Även avtal om boende och umgänge ska godkännas om överenskommelsen är till barnets bästa. Om omsorgsnämnden inte kan godkänna föräldrarnas avtal, ska föräldrarna underrättas om de uppgifter som tillförts ärendet och som ligger till grund för omsorgsnämndens beslut. Observera att beslut om att inte godkänna avtal ska tas av myndighetsutskottet. Det icke godkända avtalet ska förvaras i akten tillsammans med motivering och datering. Det är inte möjligt att överklaga omsorgsnämndens beslut. Om omsorgsnämnden inte godkänner avtalet kan föräldrarna väcka talan i domstol.

Avtalet gäller från den dag det godkännts av familjerättssekreteraren som har delegation i frågan. Tidsbegränsade avtal kan upprättas, dock bör det inte göras beträffande vårdnaden. Separata avtal bör upprättas för de olika områdena vårdnad, boende och umgänge. För varje barn i en syskonskara bör separata avtal upprättas. Ett umgängesavtal kan innehålla villkor av olika slag, till exempel umgänge endast i närvaro av kontaktperson. Även sådana villkor kräver omsorgsnämndens godkännande. Det går inte att avtala om umgängesstöd. Krav på omsorgsnämndens godkännande gäller inte för eventuella ekonomiska uppgörelser (till exempel resekostnader vid umgänge). Detta är en fråga som föräldrarna själva får besluta om. Avtal om vårdnad ska skickas till Skatteverket, Försäkringskassan och CSN (om barnet har fyllt 15 år), samma dag det upprättas (observera, det gäller inte avtal om boende och umgänge). Avtal som godkännts av omsorgsnämnden får inte gallras förrän barnet fyller 18 år. Föräldrarna, och barnet om det inte är olämpligt, ska erbjudas en tid för uppföljning av att föräldrarnas avtal om vårdnad, boende och umgänge fungerar och är till barnets bästa eller om någon förändring behövs. Tiden för uppföljning kan skrivas in i avtalet.

Se rutin Avtal om vårdnad, boende eller umgänge 6 kap. 17 a § FB, daterad 230921, för mer information.

3.5 Informationssamtal

För att stärka barnrättsperspektivet i vårdnadsprocessen finns det sedan den 1 januari 2022 en lag om informationssamtal (Lagen (2021:530) om informationssamtal). Från den 1 mars 2022 är det dessutom krav på att föräldrar ska ha deltagit i ett informationssamtal innan de inleder en tvist i domstol om vårdnad, boende och umgänge. Målet med detta samtal är att ge föräldrarna relevant information som kan underlätta för dem i ett tidigt skede och hitta den lösning som är bäst för barnet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Kommunen ansvarar för att dessa samtal kan genomföras och att de kan hållas under sakkunnig. Omsorgsnämnden bör inom en vecka från en förälders begäran om informationssamtal erbjuda föräldrarna en tid för ett gemensamt informationssamtal. Av 5 § lagen (2021:530) om informationssamtal framgår det att ett informationssamtal ska hållas senast inom fyra veckor från en begäran.

När den ena förälder begär ett informationssamtal ska den andra föräldern informeras om detta och bjudas in till ett informationssamtal, det kan inte hemlighållas att en förälder begärt informationssamtal. Omsorgsnämnden bör framhålla att samtalet ska vara gemensamt, men vid särskilda skäl kan en förälder begära ett enskilt informationssamtal. Om en förälder framför uppgifter om våld eller andra övergrepp, hot, missbruk, psykisk ohälsa eller andra problem i familjen eller om sådana uppgifter har framkommit på något annat sätt, bör samtalsledaren överväga om föräldrarna ska erbjudas enskilda informationssamtal.

Informationssamtalet ska innehålla relevant information om:

- den rättsliga regleringen om vårdnad, boende och umgänge
- vad en domstolsprocess kan åstadkomma
- hur en föräldrakonflikt och en domstolsprocess kan påverka barnet
- vad samarbetsamtal innebär, - vad juridiskt bindande avtal innebär
- vilken form av stöd och hjälp som kan erbjudas
- vilka särskilda insatser som finns vid våld eller hot i en nära relation.

Om ett barn eller en eller båda vårdnadshavarna begär att barnet ska få information eller komma till tals inom ramen för ett informationssamtal, bör omsorgsnämnden erbjuda barnet en tid för samtal. Efter ett informationssamtal ska samtalsledaren, i direkt anslutning till att samtalet har genomförts, utfärda ett samtalsintyg. Intyget ska skrivas på blanketten "Samtalsintyg för informationssamtal". Omsorgsnämnden bör snarast överlämna samtalsintyget till den förälder som har deltagit i ett informationssamtal. En kopia av samtalsintyget bör bevaras av socialnämnden i den kommun som har utfärdat samtalsintyget.

Information om handläggning finns i *"Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens informationssamtal; HSLF-FS 2022:18"*.

3.6 Upplysning/Yttrande på uppdrag av domstol

Domstolen ska se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda (6 kap 18 § första stycket FB). Bestämmelsen gäller både när föräldrarna är ense och oense. Det innebär att domstolen alltid ska ge omsorgsnämnden tillfälle att yttra sig. Frågor om vårdnad, boende och umgänge tas upp av behörig domstol för den ort där barnet är mantalsskrivet (gällande barn i Hedemora kommun, Falu tingsrätt). När föräldrar bor på olika orter kan tingsrätten ge två kommuners socialnämnd i uppdrag att utse någon att utreda frågan, antingen var för sig eller i samråd. I vilket fall är det viktigt att utredarna samverkar för att domstolen ska få en allsidig belysning och en redovisning som ger en helhetssyn på barnets livssituation.

3.6.1 Tillfälle att lämna upplysningar till tingsrätt 6 kap. 19 § andra stycket FB

Tingsrätten underrättar rutinmässigt omsorgsnämnden om äktenskapsskillnad, i enlighet med 3 § förordningen om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnad mm. Enligt 6 kap. 19 § andra stycket Föräldrabalken ska omsorgsnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar innan rätten avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge. Har omsorgsnämnden upplysningar som kan vara av betydelse föreligger skyldighet att lämna rätten de uppgifterna, sekretess hindrar inte att uppgifterna lämnas (10 kap 29 § OSL). Finns det ingen kännedom som kan vara av betydelse görs ingen återkoppling till tingsrätten och ärendet registreras inte utan notis görs att kontroll gjorts, dokumentet förvaras sedan i familjerättens sk kronpärm. Om omsorgsnämnden har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning aktualiseras ärendet och förekomst sammanfattas och lämnas skriftligen till tingsrätten.

Se rutin Snabbupplysning/yttrande enligt 6 kap. 19 § 2 st FB, daterad 230921, för mer information.

3.6.2 Upplysningar inför ett interimistiskt beslut (snabbupplysning) 6 kap. 20 § andra stycket FB

Enligt 6 kap. 20 § andra stycket Föräldrabalken kan rätten inför ett interimistiskt beslut om vårdnad, boende eller umgänge hämta in upplysningar från omsorgsnämnden. Syftet med snabbupplysningar är att bredda underlaget för domstolens bedömning genom att upplysa om sakförhållanden. Tidsfristen är vanligtvis 2–3 veckor. Inom ramen för snabbupplysningar kontrolleras förekomst i socialregistret samt inhämtas uppgifter ur Polismyndighetens belastnings- och misstankeregister. Familjerättssekreteraren träffar båda föräldrarna för att klargöra barnets situation, och om det inte är olämpligt även samtal med barnet. Om barnet inte hörs redovisas orsaken till detta för domstolen. En orsak kan vara att det pågår

eller nyligen har genomförts andra utredningar med barnet och att handläggaren då redovisar uppgifterna ur socialregistret. Parternas respektive delar kommuniceras med var och en om det finns tid för detta. Upplysningen kommuniceras inte i sin helhet om den inte innehåller ett ställningstagande, eller om uppgifter inhämtats från någon annan om sakförhållanden som också innehåller ett personligt omdöme. Om handläggaren vid inhämtandet av upplysningar gör bedömningen att det utifrån barnets bästa är viktigt att förmedla ett förslag till beslut är omsorgsnämnden i dessa situationer inte endast oförhindrad att ge uttryck för sin egen uppfattning till domstolen utan har även en skyldighet att göra det (6 kap. 19 § FB). Det gäller till exempel om en lösning kan vara direkt olämplig för barnet. Observera att eventuellt förslag till beslut inte kan delegeras till tjänsteman utan ska fattas av omsorgsnämnden (10 kap. 5 § Sol).

Se rutin Snabbupplysning/yttrande enligt 6 kap. 20 § FB, daterad 230921, för mer information.

3.6.2 Yttrande enligt 6 kap. 19 § FB till tingsrätt (vårdnadsutredning)

När begäran enligt 6 kap. 19 § andra stycket FB från domstol om att utse någon att utreda vårdnad-, boende- och/eller umgänge inkommer till socialtjänsten ska ärendet registreras och en (eller två) utredare utses. Beslut om utredare fattas på delegation från omsorgsnämnden av 1:e socialsekreterare och ska vara skriftligt. Rätten får ge riktlinjer för utredningen och ska bestämma en viss tid inom vilken utredningen ska vara slutförd. Tiden får inte sättas längre än fyra månader. Om det finns särskilda skäl för det, får rätten förlänga tiden. Rätten ska se till att utredningen bedrivs skyndsamt (6 kap. 19 § tredje stycket). Utredning om vårdnad, boende och umgänge får inte läggas ut på entreprenad, men till en privat utredare. En anledning till extern utredare kan vara om familjerättssekreteraren tidigare hållit i samarbetsamtal och att förtroendekapitalet är helt förbrukat. Utsedd utredare ansvarar själv för utredningen och dess innehåll. Omsorgsnämnden ansvarar för att den utredare som utses har tillräcklig kompetens. Om uppdraget berör en annan kommun ska familjerättssekreteraren snarast kontakta den kommunen för att samordna hur utredningen ska genomföras. Lagstiftningen innehåller inga tydliga bestämmelser om vad en utredning om vårdnad, boende och umgänge ska innehålla. Innehåll och utformning kan skilja sig åt på grund av omständigheterna i det enskilda fallet och vilken fråga som ska utredas.

I en familjerättslig utredning är båda föräldrarna parter på lika villkor oavsett vårdnadsförhållandet, se bland annat partsinsyn. Material som inkommer under utredningstiden kommuniceras löpande. Föräldrarnas respektive delar i utredningen ska kommuniceras med var och en innan den delges den andre i det slutliga materialet. Även referenter ska ges tillfälle att godkänna sin del i utredningen. Utredaren bör hämta in uppgifter om barnen och föräldrarna ur socialregistret. Uppgifter om föräldrarna och nya partners från Polismyndighetens misstanke- och belastningsregister bör också begäras in. Utredningar om vårdnad, boende och umgänge syftar till att bedöma vad som är till barnets bästa. Hänsyn till barnets åsikt ska tas med beaktande av ålder och mognad (6 kap. 2 b § FB).

Riskanalysen och bedömningen bygger på en sammanvägning av det material som hämtats in, risk- och skyddsfaktorer, en konsekvensanalys och en särskild riskbedömning. Utredningen bör alltid mynna ut i ett förslag till beslut. Den som verkställer en vårdnadsutredning ska lämna förslag till beslut om det inte är olämpligt (6 kap. 19 § fjärde stycket FB). Beslutet fattas av tingsrätten, där utredningen är en del av underlaget till beslut.

Utredaren bör erbjuda föräldrarna ett avslutande samtal, enskilt eller gemensamt för att sammanfatta vad som kommit fram under utredningen och vilka bedömningar och förslag till beslut som kommer att lämnas till rätten. Om det inte är olämpligt bör även barnet erbjudas om ett avslutande samtal och informeras om vad utredaren har kommit fram till.

Utredaren kan kallas att vittna vid förhandlingen. Utredaren kan då bara uttala sig om den tid uppdraget pågått. Om domstolen vill ha ytterligare uppgifter kan den begära att utredningen kompletteras. Till exempel kan efter avslutad utredning föräldrarnas hem- och familjeförhållanden ha ändrats.

Efter avslutad utredning och när domen vunnit laga kraft ska föräldrarna skriftligen erbjudas en tid för uppföljningssamtal. Även barnet bör erbjudas ett uppföljningssamtal, om det inte är olämpligt. Information om handläggning finns i handboken *"Vårdnad, boende och umgänge - stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt"* (Socialstyrelsen) samt *"Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge - Ett stöd för familjerättens handläggning"* (MFoF).

3.7 Umgängesstöd, yttrande och verkställande av beslut

Domstolen kan besluta om umgängesstöd om barnet behöver trygghet eller stöd under umgänget. Det är inte en umgängesförälders behov av stöd eller den andra förälderns tveksamheter till umgänget som ska ligga till grund för beslutet. Innan rätten beslutar om umgänge med umgängesstöd ska den begära in yttrande från omsorgsnämnden (6 kap 15 c § 2 st. FB). Ett umgängesstöd är en person som medverkar vid umgänget när barnet har behov av det (6 kap. 15 c § FB). Det är rätten som beslutar att umgänget ska vara med umgängesstöd och omsorgsnämnden utser umgängesstödspersonen. Valet av umgängesstödsperson går inte att överklaga. Innan rätten beslutar om umgänge med umgängesstöd ska den begära in yttrande från omsorgsnämnden. Umgängesstödspersonen är ofta i en utsatt position, och ska få stöd från familjerättssekreteraren i sitt uppdrag. Insatsen kan pågå i ett år. Kortare tid kan anges i beslutet från tingsrätten. Beträffande umgängesstöd sker ingen återrapportering till tingsrätten såvida inte detta efterfrågas i ett förordnande. I förekommande fall ska föräldrarna informeras om att återrapportering kommer att ske.

Omsorgsnämnden bör verka för att situationen normaliseras och att barnet kan träffa båda sina föräldrar utan stöd från omsorgsnämnden. Beslut av omsorgsnämnden om umgängesbegränsning kan endast fattas om beslut om LVU föreligger. Om det föreligger risk för att barnen far illa i samband med umgänget bör omsorgsnämnden verka för att umgänget regleras, i första hand genom att motivera föräldrarna själva att väcka talan hos domstol för att få umgänget reglerat.

Se rutinerna Umgängesstöd, verkställande av dom enligt 6 kap. 15 c § FB, daterad 230921, och Umgängesstöd, begäran om yttrande enligt 6 kap. 15 c § 2 st FB, daterad 230921, för mer information.

3.8 Omsorgsnämndens möjlighet att väcka talan om umgänge 6 kap. 15 a § FB

Omsorgsnämnden får väcka talan om umgänge mellan ett barn och en förälder, liksom om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder (6 kap. 15 a § FB). Innan omsorgsnämnden väcker talan bör omsorgsnämnden verka för att föräldrarna kommer överens eller att någon av dem själva väcker talan. Även om omsorgsnämnden bedömer att umgänge med annan närstående är till barnets bästa bör omsorgsnämnden verka för en frivillig överenskommelse. Ingen annan än föräldrarna och omsorgsnämnden har rätt att väcka talan i frågan om umgänge. Om umgänge begärs av någon annan än en förälder får talan vid domstol endast föras av omsorgsnämnden. Vid bedömningen av om talan ska föras ska särskilt beaktas barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära (6 kap. 15 a § FB). Vårdnadshavaren har ett stort ansvar för att tillgodose barnets behov av umgänge med andra personer som det står särskilt nära. Omsorgsnämndens uppgift är att i första hand försöka få vårdnadshavaren att se till barnets behov. När omsorgsnämnden får information om att ett barn kan vara i behov av umgänge med en närstående, ska ställning tas till om utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska inledas. Ärendet ska aktualiseras och en förhandsbedömning göras. I förhandsbedömningen tas inga andra kontakter än med vårdnadshavaren. Om uppgifter från en utomstående hämtas in har en utredning inletts. Tidigare kännedom inom den egna nämnden hämtas in. Det finns ingen absolut skyldighet att inleda utredning. Beslut om att inte inleda en utredning enligt

11 kap. 1 § SoL fattas av 1:e socialsekreterare. Om bedömning görs att utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska inledas, tas de kontakter som behövs för att lämna ett förslag till beslut till omsorgsnämnden om huruvida det är till barnets bästa med ett umgänge mellan barnet och den sökande eller inte. Observera att beslutet om att väcka talan/inte väcka talan inte kan delegeras och ska fattas av omsorgsnämnden. Utredningen dokumenteras och arkiveras oavsett negativt eller positivt beslut. Om utredning inletts gäller bestämmelserna om kommunikation i 18 § förvaltningslagen (1986:223 FL). Den som ska ges tillfälle att yttra sig (i det här fallet den som begärt umgänge med barnet) har också enligt 11 kap. 9 § SoL rätt att få företräde inför omsorgsnämnden om inte särskilda skäl föranleder annat. Om omsorgsnämnden anser att det är till barnets bästa med ett umgänge mellan barnet och den sökande, väcker omsorgsnämnden talan vid domstolen i den ort barnet har sitt hemvist. Omsorgsnämndens beslut om att inte väcka talan kan inte överklagas.

3.9 Adoption – internationell/medgivandeutredning, nationell, närstående 4 kap FB

När den/de som vill adoptera ett barn kontaktar handläggare vid familjerätten ges en första kort information, förslagsvis genom ett möte på familjerättens kontor. För att få adoptera ett barn ska de sökande genomgå en föräldrautbildning, kommunen har skyldighet att anvisa blivande adoptivföräldrar till en sådan. I Hedemora kommun är finns det i nuläget inget avtal om detta, vid behov prata med ansvarig chef för att kunna hänvisa sökanden. Efter genomgången föräldrautbildning kan medgivandeutredning inledas, och då registreras ärendet. De blivande adoptanterna är registerledare i medgivandeutredningen. Medgivandeutredningen bör inledas inom två månader efter avslutad föräldrautbildning.

I samband med att medgivandeutredning inleds begärs samtycke att inhämta utdrag ur Polismyndighetens misstanke- och belastningsregister, kronofogdens register, socialregister (även från kommun där sökande varit bosatt tidigare). Den sökande ska inkomma med utdrag från Försäkringskassan och ett läkarintyg. I det fall den/de sökande lider av någon form av psykisk eller fysisk sjukdom ska det också finnas ett intyg från specialistläkare. Vid tveksamheter om hur en sjukdom/åkomma kan komma att påverka föräldraförmågan ska handläggaren skicka underlaget till Socialstyrelsens Rättsliga Råd som ger ett utlåtande. Ett medgivande för att ta emot barn för adoption gäller i tre år.

Information om handläggning finns i handböckerna *”Nationell adoption”* och *”Internationell adoption”*. På MFoF:s hemsida finns blanketter för ansökan om adoption, liksom andra blanketter för hälsodeklaration, läkarundersökning etcetera. Även övrig information kring internationell adoption finns på hemsidan. Se även rutin Adoption, yttrande enligt 4 kap. 2 § FB, daterad 230921, för mer information.

3.10 Namnändringen 46 och 46 §§ PNL

Om ett barn bär en förälders efternamn utan att denne är vårdnadshavare krävs att föräldern skriftligen samtycker för att barnet ska få byta efternamn. Om en förälder som inte är vårdnadshavare inte går med på namnbytet, om den förälderns inställning är okänd eller om den föräldern är avliden kan tingsrätten kan ge familjerätten i uppdrag att utreda om namnbytet är förenligt med barnets bästa. Familjerättens utredning syftar till att klarlägga barnets inställning och bör innehålla:

- Skälet för ansökan om namnbyte
- Samtal med barn
- Samtal med biologiska föräldrar och dess inställning
- Samtal med boendeföräldrar
- Ev. referenser till exempel skola, familjehemssekreterare

Är barnet över tolv år krävs barnets skriftliga samtycke. Observera att beslutet ska tas av myndighetsutskottet.

Se rutin Yttrande, namnående enligt 45 och 46 §§ PNL, daterad 230921, för mer information.